

Biskub Iryna, Begal Olena. Realization of the Coherence in the Dialogue between Human and Virtual Interlocutor. This article is devoted to cognitive aspects of coherence which have influence on its realization with their further implementation in automatic dialogue systems modeling. The cognitive processes and components which ensure reaching the coherence in a dialogue are examined and characterized; a crucial role of the so-called “orientation section” and mental representations in constructing semantically and pragmatically coherent dialogue interaction is emphasized. It has been proved that the “orientation section” helps to prepare an interlocutor for active perception and to acquaint him with contextual aspects of the interaction, while the accurately structured knowledge representation forms a thematically well-organized basis for the relevant establishment of the relations. The results of the research suggest the ways of optimizing the functioning of automatic dialogue systems. Consequently, the components which are essential for reaching the dialogue coherence have been modeled for virtual interlocutors, implementation of which in the development of the linguistically competent chat-bot made it possible to achieve the natural and coherent dialogue communication between the human and the machine.

Key words: coherence, dialogue, virtual interlocutor, “orientation section”, mental representation, modeling.

УДК 821.111.09

Людмила Близнюк,
Софія Козак

ОПИС ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ У ФРЕЙМОВИХ СТРУКТУРАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

Досліджується фреймова презентація людини і природи в літературно-художньому дискурсі. На матеріалі прозового художнього твору англійського письменника кінця XIX ст. Томаса Гарді «Тесс із родини Д'Ербервіллів» досліджено когнітивно-прагматичні особливості фреймових структур, що представляють фрейми «Людина» і «Природа» в англійському художньому дискурсі. Описано структуру фреймів «Людина» і «Природа», зокрема визначено основні термінали, які належать до цих фреймів. Здійснено аналіз лексичних одиниць, що представляють термінали, які складають периферію зазначених фреймів у романі Т. Гарді «Тесс із родини Д'Ербервіллів». На основі проаналізованих фреймових структур досліджено роль фреймів «Людина» і «Природа» в інтерпретації авторської прагматики в літературно-художньому дискурсі. Встановлено, що фрейм як когнітивна структура найбільш характерно виявляє свої властивості у фреймових структурах, які змальовують природу не лише як навколишній світ, а зображають взаємозв'язок людини й природи, розкриваючи перед читачем характери та внутрішній світ персонажів через опис сприйняття ними природи.

Ключові слова: людина, природа, фрейм, фреймова структура, термінал, термінальний елемент.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогоднішній етап у розвитку лінгвістики особливо вирізняється такими рисами, як антропоцентризм та когнітивізм. Принцип антропоцентризму передбачає дослідження мови, орієнтуючись на людину як основну фігуру мовленнєвої діяльності. Когнітивні стратегії лінгвістики пов'язані переважно з психологічними та соціальними процесами у мисленні, вчинках та діяльності людини. Значущість когнітивного підходу визначається його ефективністю в адекватній інтерпретації дискурсу, оскільки цей процес передбачає вихід за межі дискурсу та залучення фонових знань. За останні роки взагалі спостерігається зростаючий інтерес науковців до процесів існування й передачі людських знань, що і послужило поштовхом до виникнення фреймових теорій.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Фрейм – феномен, який викликає суперечливі тлумачення. Автори концепцій, пов'язаних із питанням фреймів, розглядають їх під різним кутом зору, з індивідуальної перспективи, даючи їм різні дефініції, кваліфікуючи *фрейм* як стереотипну ситуацію [3, 27], як структуру даних для представлення стереотипної ситуації [5, 360], як системи концептів [4, 124] або як глобальні зразки [2, 90]. Однак у лінгвістиці, зокрема у текстолінгвістиці, проблема фреймів залишається недостатньо дослідженою. Відтак ряд

питань стосовно функціонування фреймових структур у літературно-художньому дискурсі залишаються відкритими й потребують поглибленого вивчення.

Виходячи з його бінарної природи, під *фреймом* розуміємо лінгвокогнітивну структуру, яка, з одного боку, належить до ментальних утворень, є однією з одиниць представлення знань, а з іншого – знаходить своє вираження в мовленні, експлікуючись за допомогою мовних засобів. Структурні компоненти фреймів – це *терміналі*, мовними корелятами яких є *термінальні елементи*.

Спираючись на дефініції, зафіксовані в лексикографічних джерелах, визначаємо основні терміналі фрейму «ПРИРОДА»: *Рослини – Тварини – Ландшафт – Природні явища*. Терміналі фрейму «ЛЮДИНА»: *Характер – Зовнішність – Стан (фізичний, психологічний) – Міжособистісні відносини – Дія*.

Метою статті є аналіз фреймових структур «ЛЮДИНА» і «ПРИРОДА» в художньому дискурсі на матеріалі роману англійського письменника Т. Гарді «Тесс із родини Д'Ербервіллів». Основне **завдання** полягає у виявленні ролі термінальних елементів, що представляють фрейм «ПРИРОДА», у відображенні різних сторін людської сутності. При цьому слід зазначити, що дослідження поширюється тільки на ті фреймові структури, у яких термінальні елементи, що представляють фрейм «ПРИРОДА», є суб'єктом порівняння, а термінальні елементи, які презентують фрейм «ЛЮДИНА», – об'єктом порівняння. Терміни «суб'єкт порівняння», «об'єкт порівняння» взято з класифікації Є. О. Кучинської, яка виділяє такі складові логіко-понятійної структури порівняння, як: 1) об'єкт порівняння (предмет, який порівнюють); 2) суб'єкт порівняння (предмет, із яким порівнюють); 3) основа порівняння (якість, що лежить в основі порівняння); 4) висновок або результат порівняння [1, 84].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Томас Гарді – відомий англійський письменник ХІХ ст. До його найкращих творів належать так звані уессекські романи, в яких особливо яскраво знаходить вираження майстерне зображення стихії народного життя. Т. Гарді об'єднав ці твори під назвою «Романи характерів й обставин». Ці твори відтворюють глибокий внутрішній зв'язок творчості письменника з сільською Англією, з її потрясіннями у кризову епоху. А відтак проблематика внутрішнього світу людини займає у творчості Т. Гарді одне з провідних місць.

Для відтворення внутрішнього світу людини автором нерідко використовуються фреймові структури з описом природи. Візьмемо для прикладу зображення психологічного стану головної героїні твору – Тесс Дарбейфілд, яка опинилась під пильним поглядом чоловіка, якому симпатизувала: *Having a consciousness that Clare was regarding her, Tess began to trace imaginary patterns on the tablecloth with her forefinger with the constraint of a domestic animal that perceives itself to be watched.* / Усвідомлюючи, що Клер дивиться на неї, Тесс почала малювати вказівним пальцем уявні візерунки на скатертині, ніяковіючи, немов домашня тваринка, яка відчуває, що за нею спостерігають (Th. Hardy, с. 155). Таку структуру можна кваліфікувати як фреймову структуру абсолютної експліцитності, коли наявна вербалізація як засобу, так і результату зображення забезпечується адекватним підбором відповідних лексичних одиниць. У цьому випадку такими одиницями є термінальний елемент фрейму «ПРИРОДА» (*animal*) та іменник, який, власне, позначає відчуття, що в той момент охопило дівчину, і, виступаючи інтегральним компонентом, перетворює всю структуру на елемент терміналу «СТАН (ПСИХОЛОГІЧНИЙ)» фрейму «ЛЮДИНА».

У порівнянні, яке використовується для зображення внутрішнього стану персонажа, можуть бути задіяні не лише елементи терміналу «ТВАРИНА», а й структури, що презентують інші терміналі у межах фрейму «ПРИРОДА»: *She wondered if any strange good thing might come of her being in her ancestral land; and some spirit within her rose automatically as the sap in the twigs.* / Вона роздумувала над тим, чи не чекає на неї удача в країні її предків, і якась сила сама по собі зростала в ній, неначе сік у гілках дерев (Th. Hardy, с. 127). Стрижень фреймової

структури в останньому фрагменті складає фраза *some spirit within her rose automatically*, яка відображає душевний стан Тесс у її прагненні покинути рідні місця і шукати щастя далеко від дому. Однак на основі цього прикладу ми не можемо стверджувати про наявність абсолютної експліцитності, оскільки елемент *some* (якась), присутній у ключовій фразі, вносить певну невизначеність, неконкретність щодо відчуттів героїні. Отже, цей фрейм кваліфікуємо як такий, що містить неповну експліцитність.

Подібну ситуацію (з неповною експліцитністю) спостерігаємо і в наступному фрагменті, де взагалі відсутній елемент, що описує внутрішній стан. Про емоції, які оволоділи Тесс, читач дізнається зі вдалого порівняння дівчини з пташкою: *Tess had heard those notes in the attic above her head. Dim, flattened, constrained by their confinement, they had never appealed to her as now. <...> Tess, like a fascinated bird, could not leave the spot. / Тесс чула ці звуки в мансарді над своєю головою. Невиразні, приглушені, здавлені стінами, вони ніколи не справляли на неї такого враження, як зараз. І Тесс, неначе зачарована пташка, не могла покинути цього місця* (Th. Hardy, с. 158). Не останню роль тут відіграє використання прикметника *fascinated* (зачарована), що виступає означенням до слова *bird* (пташка), яке належить до терміналу «ТВАРИНА» фрейму «ПРИРОДА». Сама семантика цього прикметника (*fascinated*) націлює на розуміння всього спектру приемних відчуттів, які опанували героїню, коли вона прислухалася до звуків чарівної мелодії.

Поряд із описом внутрішнього світу через порівняння з «природничими» елементами спостерігаємо також зображення фізичного стану персонажів: *Tess had never in her recent life been so happy as she was now. <...> She was, physically and mentally suited among these new surroundings. The sapling which had rooted down to a poisonous stratum on the spot of its sowing had been transplanted to a deeper soil. / Ніколи за останній час Тесс не була такою щасливою, як зараз. У цьому новому оточенні вона почувала себе і фізично, і духовно на своєму місці. Молоде деревце, яке пустило корені в отруйний ґрунт, де впало насіння, було пересажене на більш родючу землю* (Th. Hardy, с. 165). Особливу увагу привертає використання лексики фреймової структури «ПРИРОДА» (*sapling, stratum, soil*) у вигляді метафори. Саме завдяки їй задається тон опису психологічного й фізичного станів персонажа, про що експліцитно йдеться у реченні, що передує цьому метафоричному висловлюванню. Обидві ці фрази є мовби вінцем головної думки, вміщеної в єдину, але значиму лексему – *happy* (щаслива), яка повною мірою відтворює внутрішній світ людини, а відтак не потребує додаткових коментарів. Однак, як бачимо, вибір термінальних елементів фрейму «ПРИРОДА» не лише не завадив опису, а й гармонійно доповнив його.

Цікавими є також випадки, в яких елементи терміналу «ЗОВНІШНІСТЬ», що представляють фрейм «ЛЮДИНА», зіставляються з термінальними елементами фрейму «ПРИРОДА». У наступному прикладі, зокрема, щока людини (термінал «Зовнішність» фрейму «ЛЮДИНА») порівнюється з грибом (термінал «Рослини» фрейму «ПРИРОДА»): *He kissed, his lips touching cheeks that were damp and smoothly chill as the skin of the mushrooms in the fields around. / Він поцілував, і губи його торкнулися її щік, вологих, гладеньких і прохолодних, як шкірка грибів, які росли у полях навколо них* (Th. Hardy, с. 99). Звичайно, в досягненні ефекту передачі всіх відчуттів, що виникли в молодого чоловіка при дотику до щоки коханої дівчини, допомагають прикметники *damp, smoothly, chill*, які своєю образністю об'єднують дві ключові одиниці в цій фреймовій структурі – *cheeks* та *mushrooms*.

Частішими є випадки, коли завдяки порівнянню з природою поряд із зображенням зовнішності знаходять вираження відповідні дії, характерні для того чи іншого персонажа. Про це свідчить наступний приклад: *The outskirts of the garden in which Tess found herself had been left uncultivated for some years. <...> She went stealthily as a cat through this profusion of growth. / Дальній кінець саду, де знаходилась Тесс, за останні роки залишався занедбаним. Вона підкрадалась, немов кішка, по цій буйній рослинності* (Th. Hardy, с. 158). Ключовими елементами цієї фреймової структури є лексичні одиниці *went stealthily* та *cat*, перший із яких

представляє фрейм «ЛЮДИНА» (термінал «ДІЯ»), а інший – фрейм «ПРИРОДА» (термінал «ТВАРИНА»). Правда, як і в попередньому випадку, тут спостерігаємо часткову кореляцію з боку зображення зовнішності, оскільки немає відповідного експліцитного маркера терміналу «ЗОВНІШНІСТЬ». Підсвідомо читач сам здійснює необхідні інференції, в результаті яких постає образ дівчини, яка усім своїм виглядом (передусім, гнучким станом) нагадувала кішку (*cat*). Що стосується зображення самої дії, то тут кореляція повна, оскільки в наявності є відповідний термінальний елемент – *went stealthily*, що характеризує поведінку Тесс, коли вона гуляла в саду. Таке поєднання повної й неповної кореляції зображуваних фактів додає оповіді інтриги, більше привертає увагу читача до описуваних подій.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Простежені нами шляхи кореляції є прямими, експліцитними. Не менш важливу роль відіграє також зміщена або непряма кореляція термінальних елементів, які допомагають яскраво відтворити в порівняльних фреймових структурах емоційний стан персонажів твору. Це свідчить про вагомості значення вивчення імпліцитних зв'язків у фреймових структурах, функціонування яких може стати предметом подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики.

Джерела та література

1. Кучинская Е. А. Макрополе компаративности научного стиля в современном английском языке (подстиль точных наук) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Елизавета Александровна Кучинская ; Минск. гос. пед. ин-т иностр. яз. – Минск : [б. и.], 1992. – 136 с.
2. Beaugrande R.-A., de. Einführung in die Textlinguistik / R.-A. de Beaugrande, W. U. Dressler. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1981. – 290 S.
3. Dijk T. A. van. Semantic Macrostructures and Knowledge Frames in Discourse Comprehension / T. A. van Dijk // Cognitive Processes in Comprehension / M. A. Just, P. A. Carpenter. – Hillsdale, 1977. – P. 3–32.
4. Fillmore Ch. J. An Alternative to Checklist Theories of Meaning / Ch. J. Fillmore // Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society. – Berkeley, 1975. – P. 123–131.
5. Minsky M. Frame-System Theory / M. Minsky // Thinking. – Cambridge : Mass, 1977. – P. 355–376.
6. Hardy T. Tess of the D'Urbervilles / T. Hardy. – London : Penguin Books, 1994. – 508 p.

References

1. Kuchinskaia, Yelizaveta. 1992. "Makropole Komparativnosti Nauchnogo Stila v Sovremennom Angliiskom Yazyke (Podstil Tochnykh Nauk)" [A Macrofield of Comparison of Scientific Style in Modern English Language (a Substyle of Hard Science)]. Ph.D. diss., Minskii Gosudarstvennyi Pedagogicheskii Institut Inostrannykh Yazykov.
2. Beaugrande, R.-A., de, and Dressler, W. U. 1981. *Einführung in die Textlinguistik* [Introduction into Text Linguistics]. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
3. Dijk van, Teun Adrianus. 1977. "Semantic Macrostructures and Knowledge Frames in Discourse Comprehension". In *Cognitive Processes in Comprehension*, edited by M. A. Just, P. A. Carpenter, 3–32. Hillsdale.
4. Fillmore, Ch. J. 1975. "An Alternative to Checklist Theories of Meaning". *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 123–131. Berkeley.
5. Minsky, Marvin. 1977. "Frame-System Theory". *Thinking*, 355–376. Cambridge: Mass.
6. Hardy, Thomas. 1994. *Tess of the d'Urbervilles*. London: Penguin Books.

Близнюк Людмила, Козак Софія. Описание человека и природы во фреймовых структурах (на материале англоязычного художественного дискурса). Исследуется фреймовая презентация человека и природы в литературно-художественном дискурсе. На материале прозаического художественного произведения английского писателя конца XIX века Томаса Гарди «Тэсс из рода д'Эрбервиллей» исследованы когнитивно-прагматические особенности фреймовых структур, которые представляют фреймы «Человек» и «Природа» в англоязычном художественном дискурсе. Определена структура фреймов «Человек» и «Природа», в частности, представлены главные терминалы, принадлежащие этим фреймам. Проведен анализ лексических единиц, которые представляют терминалы, составляющие периферию упомянутых фреймов в романе Т. Гарди «Тэсс из рода д'Эрбервиллей». На основании проанализированных фреймовых структур исследована роль фреймов «Человек» и «Природа» в интерпретации авторской прагматики в литературно-художественном дискурсе. Установлено, что фрейм как когнитивная структура наиболее характерно обнаруживает свои свойства во фреймовых структурах, которые описывают природу не только как окружающий мир, но и изображают взаимосвязь человека и природы, раскрывая перед читателем характеры и внутренний мир персонажей посредством описания восприятия ими природы.

Ключевые слова: человек, природа, фрейм, фреймовая структура, терминал, терминальный элемент.

Blyzniuk Ludmila, Kozak Sophia. A Description of Man and Nature in Frame Structures (on the Material of English Fiction Discourse). The article is dedicated to the study of frame presentation of man and nature in literary discourse. The cognitive-pragmatic peculiarities of the frame structures which represent frames “Man” and “Nature” in English literary discourse have been analyzed on the material of the literary prose work of the English writer of the end of the XIX-th century Thomas Hardy “Tess of the d’Urbervilles”. The structure of the frames “Man” and “Nature” has been described; in particular the main terminals which belong to the aforementioned frames have been determined. The analysis of the lexical units which represent the terminals of the frames “Man” and “Nature” in Thomas Hardy’s novel “Tess of the d’Urbervilles” has been carried out. On the basis of the analyzed frame structures we have studied the role of the frames “Man” and “Nature” in the interpretation of author’s pragmatics in fiction discourse. It was determined that the frame as a cognitive structure reveals its properties most significantly in those frame structures which describe nature not only as an environment but also illustrate interconnection of man and nature, showing up the inner world of the characters by means of the description of their perception of outer world.

Key words: man, nature, frame, frame structure, terminal, terminal element.

УДК 378.881

*Olena Bovda,
Tetiana Nifaka*

TECHNIQUES FOR LANGUAGE ACQUISITION

The article explores the notion of technique in teaching foreign languages. It is defined as a simple methodical act which provides the realization of the teacher’s educational objective in class. The term is claimed to entail activity, task and exercise. Activity is a broader term, with task applying to a separable element of a lesson, which is primarily geared to practicing language presented, usually involving students working with each other, and which has a specific goal. The classification of the activities depends on the following factors: 1) degree of teacher’s control; 2) categories of use; 3) main types of interaction activities; 4) practice and communicative activities. Their activity types are specified. Task is treated as the basic unit of action. Some distinctions have been drawn between exercises (focused on noticing and developing aspects of the form of language) and tasks (focused on integrated use of language). To develop accuracy and fluency in communicative competence both of them are recommended. The most frequently used way of categorizing tasks is stated to be according to four macro-skills, six activity-types and higher order thinking skills. Tasks characteristics (information structure, recycling, convergence) are given.

Key words: technique, teaching, foreign language, activity, task, exercise, communicative competence, characteristic.

Formulation of the research problem and its significance. One of major issues in methodology is the understanding of the notion technique, and its constituents: activity, task, exercise. The variety of the definitions given causes difficulties in teaching second language acquisition. To overcome them the teacher must identify the techniques, specify their roles in fostering real communication in class, organize into the appropriate set to accomplish a goal.

Analysis of the research into this problem. The success in teaching depends on the variety of the techniques available to a teacher which help to develop students’ communicative competence in English. They set the options from which the teacher can select a given sequence within a lesson, carry out important and fundamental goal: to require native-like or near native-like proficiency. Much has been written to define, identify, and classify the techniques. Unfortunately, little research has involved a consistent system of description upon which they can be differentiated and compared.

The goal and the specific tasks of the article. The goal of the present research paper is to give the survey of the point in question. To achieve it such tasks are done: to reconsider the term “technique” and its constituents (activity, task, exercise), to reveal their characteristics that are important for successful teaching and learning, to explore the breadth of possibilities and distinguish